

SPRAWOZDANIE
Z PRAC DZIAŁU I, ARCHEOLOGII POLSKI,
IHKM PAN w 1957 r.

I. Sprawy organizacyjne

Struktura organizacyjna Działu I nie uległa w roku sprawozdawczym poważniejszym zmianom. Pracami Działu kierował prof. dr Z. Rajewski, zaś obowiązki sekretarza technicznego pełniła J. Prackiewiczówna. Normalną działalność badawczą podjęła kierowana przez doc. dr K. Żurowskiego Pracownia Archeologii Kujaw, ziemi dobrzyńskiej i chełmińskiej. W kilku Zakładach Archeologii Polski zorganizowano we własnym zakresie ekspedycje badawcze dla przeprowadzenia badań wywiadowczo-powierzchniowych lub też krótkofalowych badań wykopaliskowych. Tworzenie ekspedycji badawczych nie wpłynęło jednak na zmiany w zasadniczej strukturze organizacyjnej Zakładów lub Pracowni Działu I. Praktyka ta ujawniła też szereg pozytywnych doświadczeń, takich jak zwiększenie operatywności poszczególnych placówek oraz wciąganie ich personelu naukowego do różnorodnych poczynań badawczych, podnoszących kwalifikacje naukowe i rozwijających umiejętności organizacyjne.

Przy omawianiu zagadnień organizacji Działu I — Archeologii Polski — nadmienić też należy, że w roku 1957 zanotowano bardzo znaczny w stosunku do lat ubiegłych rozwój roboczej współpracy pomiędzy placówkami podległymi Działowi. Najlepszym może przykładem tej wewnętrznej współpracy są prace inwentaryzacyjne na Mazowszu Płockim, realizowane przez Pracownię Polskiego Atlasu Archeologicznego i Ekspedycję Wykopaliskową w Płocku (podległą Zakładowi Archeologii Polski IHKM w Warszawie), które przyniosły bogaty plon naukowy. Zacieśniła się także współpraca placówek Działu I z placówkami innych Działów IHKM, a szczególnie z Działem III, głównie na odcinku problematyki kształtowania się ośrodków miejskich w Polsce (Kalisz, Płock), zagadnień historycznych hutnictwa i rolnictwa (Zakład Archeologii Polski w Łodzi i w Krakowie) oraz przy badaniach początków eksploatacji soli (Zakład Archeologii Polski w Krakowie).

II. Sprawy lokalowe

W roku 1957 radykalnej poprawie uległa sytuacja lokalowa największej placówki Działu I, a mianowicie Zakładu Archeologii Polski w Poznaniu, który wraz z Pracownią Paleobotaniczną IHKM uzyskał stosowne pomieszczenia na pracownię naukowe w Pałacu Działyńskich w Poznaniu, przy Starym Rynku. W dalszym ciągu jednak kilka placówek Działu I korzysta z wysoce nieodpowiednich i ciasnych lokali, które w poważnym stopniu utrudniają ich działalność badawczą. W szczególności trudnej sytuacji w tym zakresie znajduje się Zakład Archeologii Polski w Krakowie, w Warszawie i Łodzi, oraz Pracownie: Polskiego Atlasu Archeologicznego i Archeologii Kujaw, ziemi dobrzyńskiej i chełmińskiej.

III. Stan zatrudnienia, budżet i jego wykonanie

W Dziale I w roku 1957 zatrudnionych było 95 pracowników etatowych w pełnym wymiarze godzin i 5 na półetatach. Ponadto placówki Działu I zatrudniały 65 pracowników płatnych godzinowo lub też angażowanych na umowach sezonowych. Przy rozbiciu na poszczególne Zakłady i Pracownie stan zatrudnienia przedstawiał się, jak następuje:

Nazwa placówki	Pracownicy etatowi	Pracownicy na póletacie i płatni godzinowo	Stali pracownicy na różnych umowach
ZAP Kraków			
Samodzielni prac. nauk.	1	—	—
Pomocniczy „ „	7	—	3
Pracownicy NT	3	2	—
Pracownicy adm. i obsł.	1	—	—
Razem ZAP Kraków	12	2	3
ZAP Łódź			
Samodzielni prac. nauk.	—	3	—
Pomocniczy „ „	7	—	3
Pracownicy NT	4	6	2
Pracownicy adm. i obsł.	—	1	2
Razem ZAP Łódź	11	10	7
ZAP Poznań			
Samodzielni prac. nauk.	1	1	—
Pomocniczy „ „	12	1	7
Pracownicy NT	7	4	1
Pracownicy adm. i obsł.	2	—	1
Razem ZAP Poznań	22	6	9
ZA Pomorza			
Samodzielni prac. nauk.	—	—	—
Pomocniczy „ „	6	2	4
Pracownicy NT	2	—	1
Pracownicy adm. i obsł.	1	—	—
Razem ZA Pomorza	9	2	5
ZAP Wrocław			
Samodzielni prac. nauk.	1	1	—
Pomocniczy „ „	7	—	—
Pracownicy NT	6	4	1
Pracownicy adm. i obsł.	—	—	1
Razem ZAP Wrocław	14	5	2
ZAP Warszawa			
Samodzielni prac. nauk.	1	2	—
Pomocniczy „ „	10	—	5

cd.

Nazwa placówki	Pracownicy etatowi	Pracownicy na półetacie i płatni godzinowo	Stali pracownicy na różnych umowach
Pracownicy NT	4	1	—
Pracownicy adm. i obsł.	—	—	2
Razem ZAP Warszawa	15	3	7
Pracownia Paleobotaniczna			
Samodzielni prac. nauk.	—	1	—
Pomocniczy „ „	1	—	—
Pracownicy NT	—	—	1
Pracownicy adm. i obsł.	—	—	—
St. Arch. Wrocław-Ostrów w likw.	1	1	1
St. Arch. Wrocław—Ostrów w likw.			
Samodzielni prac. nauk.	—	—	—
Pomocniczy „ „	1	—	—
Pracownicy NT	—	—	—
Pracownicy adm. i obsł.	—	—	—
Razem St. Arch. Wrocław	1	—	—
Pracownia Arch. Kujaw			
Samodzielni prac. nauk.	1	—	—
Pomocniczy „ „	2	—	—
Pracownicy NT	1	1	—
Pracownicy adm. i obsł.	—	—	—
Razem Prac. Arch. Kujaw	4	1	—
Pracownia Atlasu			
Samodzielni prac. nauk.	—	1	—
Pomocniczy „ „	1	—	—
Pracownicy NT	1	—	—
Pracownicy adm. i obsł.	—	1	—
Razem Prac. Atlasu	2	2	—
Zakład Paleolitu			
Samodzielni prac. nauk.	1	—	—
Pomocniczy „ „	—	—	1
Pracownicy NT	3	—	1
Pracownicy adm. i obsł.	—	—	—
Razem Zakład Paleolitu	4	—	2

Nazwa placówki	Pracownicy etatowi	Pracownicy na półetatcie i płatni godzinowo	Stali pracownicy na różnych umowach
Pracownia Neolitu			
Samodzielni prac. nauk.	1	—	—
Pomocniczy „ „	2	—	1
Pracownicy NT	1	—	1
Pracownicy adm. i obsł.	—	—	—
Razem Prac. Neolitu	4	—	2
Pracownia Paleolitu w Skarżysku			
Samodzielni prac. nauk.	1	—	—
Pomocniczy „ „	—	—	—
Pracownicy NT	—	—	—
Pracownicy adm. i obsł.	—	—	—
Razem Prac. Pal. w Skarżysku	1	—	—
Centrala Działu I			
Sekretarz techn.	1	—	—
Razem Centrala Dz. I	1	—	—

Podany stan zatrudnienia w Dziale I wskazuje wyraźnie na pilną potrzebę zasilenia kadry pracowników naukowych placówek posiadających zbyt szczupły personel oraz uregulowania kwestii pracowników zatrudnianych stale na umowach sezonowych, co posiada ujemny wpływ z jednej strony na kształtowanie się budżetów badawczych placówek (obciążanie kredytów wykopaliskowych), a z drugiej na osobistą sytuację ludzi, w większości o wysokich kwalifikacjach fachowych, którym brak etatu utrudnia korzystanie z szeregu uprawnień, jak ciągłość stażu dla uzyskania awansu, dłuższy okres urlopowy itp.

W roku 1957 wydatki Działu I wyniosły	4 254 233 — zł
z czego na płace etatowe	2 302 401 — zł
na umowy sezonowe	420 000 — zł
na umowy o dzieło	204 706 — zł
na koszty utrzymania placówek	
i prowadzenie prac badawczych	936 232 — zł

W rozbięciu na poszczególne Zakłady i Pracownie wydatki Działu I kształtowały się następująco:

Placówka	Płace etatowe, godzinowe i nagrody prac. nauk. i adm.	Umowy sezonowe	Umowy o dzieło	Koszty utrzymania placówki i prowadzenia prac badawczych
ZAP Kraków	275 548	44 000	16 000	107 250
ZAP Łódź	320 718	88 000	19 995	103 952
ZAP Poznań	462 670	80 000	29 917	140 237
ZA Pomorza	185 072	37 932	20 735	160 721
ZAP Wrocław	298 345	27 545	15 000	173 032
ZAP Warszawa	318 792	81 051	38 706	107 063
Pracownia Paleobotaniczna	14 700	14 500	3 000	7 800
St. Arch. Wrocław-Ostrów w likw.	24 560	—	—	1 700
Pracownia Arch. Kujaw	81 600	—	996	10 000
Zakład Paleolitu	89 100	24 101	5 509	54 888
Prac. Neolitu	102 416	22 870	10 000	31 978
Prac. Atlasu	53 280	—	28 655	11 117
Prac. Paleolitu w Skarżysku	42 200	—	2 500	5 281
Centrala Działu I	27 400	—	13 693	21 713
R a z e m	2 296 401	419 999	204 706	936 732

Budżet Działu I na rok 1957 został wykonany w 100 procentach. W zestawieniu niniejszym nie uwzględniono wynagrodzeń pracowników administracyjnych zatrudnionych w Placówkach oraz opłaty na ZUS w wysokości 15,5% od płac etatowych i godzinowych i nagród.

IV. Działalność naukowo-badawcza

A. Prace terenowe

Zadania badawcze Działu I Archeologii Polski, których celem jest poznawanie całokształtu problematyki procesu historycznego na ziemiach polskich od paleolitu do średniowiecza włącznie, realizowane były poprzez podległe Zakłady i Pracownie w drodze archeologicznych badań powierzchniowych, prac wykopaliskowych oraz publikacji i działalności popularyzacyjnej. W roku 1957 przeprowadzono kilka zakrojonych na szerszą skalę badań powierzchniowych i prac inwentaryzacyjnych, na których czoło wysuwają się badania inwentaryzacyjne grodzisk na Mazowszu (zorganizowane przez Pracownię Polskiego Atlasu Archeologicznego i Zakład Archeologii Polski w Warszawie), poszukiwania i sondaże weryfikacyjne w rejonie Karpat, Roztocza i powiatach: Tomaszów, Zamość i Biłgoraj (Zakład Archeologii Polski w Krakowie), badania powierzchniowe w województwie zielonogórskim oraz w rejonie Elbląga (Zakład Archeologii Polski w Poznaniu). Kontynuowano badania powierzchniowe w rejonie Szczecina, Wolina i Kołobrzegu (Zakład Archeologii Pomorza), Kalisza, Biskupina, Płocka i Łowicza (Zakład Archeologii Polski w Warszawie) oraz inwentaryzację grodzisk śląskich (Zakład Archeologii Polski we Wrocławiu). Przeprowadzono też badania powierzchniowe w rejonie Samborca (Pracownia Neolitu) i w powiecie Radziejów (Zakład Archeologii Polski w Łodzi). W wyniku tych badań odkryto bądź zweryfikowano blisko 200 stanowisk archeologicznych. Szczególnym osiągnięciem badań tego rodzaju są wstępne pomiary

inwentaryzacyjne oraz sporządzenie dokumentacji fotograficznej grodzisk i kurhanów oraz doraźne zabezpieczenie niszczonej obiektów. Badania powierzchniowo-wywiadowcze uzupełniają też pogląd na osadnictwo różnych epok na poszczególnych terenach Polski i dostarczają realnych przesłanek do planowania systematycznych badań wykopaliskowych.

Systematyczne badania wykopaliskowe na obiektach z epoki paleolitu prowadzono: na Zwierzyńcu w Krakowie (Zakład Paleolitu w Warszawie) oraz w Grzybowej Górze, pow. Skarżysko Kamienna (Pracownia Paleolitu), w Jaskini Nietoperzowej, pow. Olkusz (Zakład Archeologii Polski w Łodzi). Badania obiektów z epoki neolitów objęły stanowiska położone w następujących miejscowościach: Radziejów Kujawski i Opatowice, pow. Radziejów (Pracownia Neolitu Zakładu Archeologii Polski w Łodzi); w Gorzyczanach, pow. Sandomierz (Pracownia Neolitu w Warszawie); w Łukawicy-Brzezince i Igołomi, pow. Proszowice (Zakład Archeologii Polski w Krakowie); w Strzelcach Opolskich, pow. Mogilno (Zakład Archeologii Polski w Poznaniu).

Badania obiektów z epoki brązu przeprowadzono tylko na jednym stanowisku, położonym koło Sobótki na Śląsku. Obiekty kultury łużyckiej badano w następujących miejscowościach: Sobiejuchy, pow. Żnin; Swobnica, pow. Gryfino, oraz Kalisz (Zakłady Archeologii Polski: w Warszawie i w Poznaniu), w Jordanowie i na górze Ślęży na Śląsku (Zakład Archeologii Polski we Wrocławiu).

Prace wykopaliskowe na stanowiskach z okresu rzymskiego przeprowadzono w Kaliszu, w Piwonicach, pow. Kalisz, w Wólce Łasieckiej, pow. Łowicz (Zakład Archeologii Polski w Warszawie); w Igołomi oraz Dalewicach, pow. Proszowice (Zakład Archeologii Polski w Krakowie), i w Elblągu (Zakłady Archeologii Polski: w Poznaniu i w Łodzi). Badania archeologiczne nad okresem wczesnośredniowiecznym objęły stanowiska położone w następujących miejscowościach: w Katedrze Gnieźnieńskiej i na Ostrowie Tumskim we Wrocławiu (Zakład Archeologii Polski w Poznaniu), w Gdańsku i Łęczycy (Zakład Archeologii Polski w Łodzi), w Opolu i Świątnikach na Śląsku (Zakład Archeologii Polski we Wrocławiu), w Stradowie, pow. Pińczów, i w Krakowie (Zakład Archeologii Polski w Krakowie), w Szczecinie, Wolinie i Kołobrzegu (Zakład Archeologii Pomorza), w Płocku, Biskupinie i Kaliszu (Zakład Archeologii Polski w Warszawie), we Włocławku i Radzynie Chełmińskim (Pracownia Archeologii Kujaw, ziemi dobrzyńskiej i chełmińskiej). Porównanie stosunku liczbowego badanych obiektów ze starszych okresów ze stanowiskami wczesnośredniowiecznymi wystarcza do zobrazowania zmian w proporcji wysiłków badawczych i nakładów finansowych, jakie nastąpiły w 1957 r. Aczkolwiek zakres prac na poszczególnych stanowiskach był różny, w zależności od ich specyfiki, to jednak stwierdzić wypada, że uprzywilejowanie okresu wczesnośredniowiecznego uległo wyraźnemu ograniczeniu na rzecz innych okresów. Fakt, że ilość punktów badawczych w poszczególnych okresach była różna, tłumaczy się głównie zainteresowaniami naukowymi pracowników placówek Działu I.

Na silne zaakcentowanie zasługuje fakt, że wiele Stacji i Ekspedycji pracujących wyłącznie nad okresem wczesnośredniowiecznym zawiesiło prace terenowe, koncentrując swoje wysiłki na opracowywaniu uzyskanych źródeł (Zakłady Archeologii Polski: w Poznaniu i w Warszawie). Personel tych Stacji w sezonie wykopaliskowym uczestniczył w różnych akcjach badawczych podejmowanych przez macierzyste i współpracujące Zakłady. Zbliżający się okres przygotowań do obchodu 1000-lecia Państwa Polskiego stawia przed placówkami Działu I pracują-

cymi w zakresie problematyki wczesnośredniowiecznej poważne zadanie opracowania i publikacji materiałów uzyskanych w latach 1948—1957, które w poważnym stopniu kształtować będą kierunek dalszych badań terenowych.

B. Opracowanie materiałów źródłowych

W roku 1957 nastąpiła dalsza poprawa sytuacji w zakresie opracowywania materiałów źródłowych, uzyskiwanych przez poszczególne placówki Działu I do publikacji. W druku znajdują się materiały z okresów późnolateńskiego i rzymskiego uzyskane w latach 1952—1957 na stan. 1 i 3 we wsi Piwonice, pow. Kalisz, materiały wczesnośredniowieczne ze stan. 4 i 6 z Biskupina znajdując się w formie ostatecznego opracowania (Zakład Archeologii Polski w Warszawie — Stacje Kalisz i Biskupin). Opracowane zostały materiały ze stanowisk Dachnów, Łukawica i Cieszanów w pow. lubaczowskim oraz materiały z okresu rzymskiego (z pieców garnarskich) z Igołomi, pow. Proszowice, z lat 1953—1956 oraz zabytki z tegoż okresu z Dalewic, pow. Proszowice, z badań w okresie międzywojennym. Do teki redakcyjnej przekazano opracowanie materiałów z badań zwiadowczych w Daleszynie, pow. Gostyń (Zakład Archeologii Polski w Poznaniu — Stacja Bonikowo). Zaawansowano także opracowanie materiałów z badań w Opolu (Zakład Archeologii Polski w Łodzi), w Szczecinie, Wolinie i Kołobrzegu (Zakład Archeologii Pomorza). Posunęły się także naprzód opracowania materiałów neolitycznych z Ćmielowa i Złotej w pow. Sandomierz oraz materiałów z osad mezolitycznych z Konina i Witowa, pow. Łęczycza (Zakład Archeologii Polski w Łodzi).

Stan opracowania uzyskanych przez placówki Działu I materiałów źródłowych, pomyślniejszy zapewne niż w latach ubiegłych, nie może jednak przesłonić istniejącej stale sytuacji zagrożenia na tym odcinku. Wynika ona z jednej strony z nadmiernego rozwijania prac terenowych przez niektóre placówki, które w konsekwencji nie są w stanie podołać bieżącemu opracowaniu uzyskiwanych materiałów, z drugiej zaś strony zbyt powolnego tempa produkcji drukarskiej, co wpływa hamująco na publikację obszernych prac materiałowych. Zagadnienie to musi więc być przedmiotem szczególnej troski wszystkich pracowników Działu I, bowiem jest sprawą oczywistą, że pełne publikacje uzyskanych źródeł są podstawowym czynnikiem w ostatecznym rozliczaniu się z funduszów przeznaczonych na badanie dawnych dziejów naszego Kraju.

C. Publikacje

W 1957 roku ukazały się następujące wydawnictwa ciągłe Działu I: „Archeologia Polski”, t. I, oraz „Sprawozdania Archeologiczne”, t. III i IV. Oddano do druku „Archeologię Polski”, t. II i t. III, oraz „Sprawozdania”, t. V i t. VI.

Pracownicy Działu I ogłosili drukiem w okresie sprawozdawczym 138 rozpraw i artykułów naukowych, recenzji, sprawozdań i artykułów popularnonaukowych, a przygotowali do druku 207. Poważny dorobek uzyskano także w dziedzinie popularyzacji wiedzy, czego dowodzi liczba artykułów popularnonaukowych ogłoszonych w 1957 roku. Dane te ilustruje opublikowana na innym miejscu bibliografia. Tutaj zaś należy tylko zwrócić uwagę, że w stosunku do lat ubiegłych wzrosła liczba recenzji i omówień z literatury obcej i krajowej, wykonanych przez pracowników Działu I, oraz że uzyskano dalsze postępy w dziedzinie popularyzacji archeologii, zdobywając dla niej prawo obywatelstwa na łamach większości poważnych pism codziennych, miesięczników, czasopism regionalnych oraz wydawnictw specjalnych. Natomiast wydaje się, że nie wykorzystano w pełni możliwości, jakie daje ścisła współpraca z Polskim Radiem, telewizją oraz filmem.

D. Konferencje i zjazdy

Samodzielni pracownicy naukowemu Działu I współpracowali przy organizacji oraz uczestniczyli w Seminarium Archeologii Słowiańskiej w Krakowie, a niektórzy młodzi pracownicy naukowemu współpracowali przy organizowaniu tego Seminarium. Niektórzy pracownicy Działu I brali udział w Sesji Historii Górnictwa Solnego w Polsce oraz w Sesji Zespołu Badawczego Starożytnej Metalurgii. Nadto pracownicy poszczególnych Zakładów i Pracowni terenowych brali udział w konferencjach regionalnych (pracownicy Zakładu Archeologii Polski we Wrocławiu uczestniczyli w konferencji poświęconej Atlasowi Opolskiemu).

E. Posiedzenia naukowe i kształceniowe kadr naukowych

W roku 1957 w placówkach podległych Działowi I zorganizowano 21 posiedzeń naukowych i 13 organizacyjnych. Na posiedzeniach naukowych dyskutowano plany oraz wyniki badań na poszczególnych stanowiskach, prace kandydackie lub wybrane problemy z zakresu metodyki badań archeologicznych i różnych okresów archeologii polskiej i powszechnej. W organizacji posiedzeń naukowych na czoło wysuwają się następujące Zakłady: Zakład Archeologii Polski w Poznaniu, Łodzi i Warszawie.

Referentami na niektórych posiedzeniach byli też goście zagraniczni Instytutu, jak prof. H. Arbman, J. C. Becker, T. Smith lub prof. J. S. De Laet (w Warszawie, Poznaniu i Łodzi). Pracownicy naukowemu poszczególnych Zakładów i Pracowni Działu I uczestniczyli w 1957 r. w seminariach filozoficznych oraz uczyli na lektoraty języków obcych. Miarą postępu w zakresie kształcenia kadry młodych pracowników naukowych są otwarte w okresie sprawozdawczym przewody kandydackie oraz pomyślne wyniki egzaminów z filozofii, archeologii i języków obcych. Mgr J. Gąsowski i L. Leciejewicz ukończyli swoje prace kandydackie.

F. Biblioteki, archiwa, wyposażenia w sprzęt badawczy

W ramach swoich możliwości wszystkie placówki podległe Działowi I prowadziły podręczne biblioteki, których należyta rozbudowę utrudniały jednak zbyt niskie w stosunku do potrzeb kredyty. Biblioteka centralna IHKM w Warszawie jest stale zbyt słabo wyposażona w czasopisma i dzieła z zakresu archeologii Polski, brak w niej nieraz prac podstawowych, jak np. K. Majewskiego *Importy rzymskie na ziemiach słowiańskich*. Wszystkie placówki prowadziły w miarę swoich potrzeb kartoteki stanowisk, inwentaryzowały zabytki ruchome oraz gromadziły archiwa i inne materiały dokumentacyjne, zasilając nimi także Archiwum Centralne IHKM.

Pewien niedostatek odczuwano w zakresie zaopatrzenia w instrumenty precyzyjne poszczególnych placówek (szczególnie Pracownia Paleobotaniczna). Wiele placówek wykopaliskowych posiada stosunkowo słabe wyposażenie w sprzęt terenowy, co jest wynikiem stałego wzrostu liczby badanych stanowisk. Coraz poważniej odczuwa się też brak samochodu terenowego lub kilku motocykli. Penetracje terenowe, bez właściwych środków transportu, osiągają wyniki niewspółmierne do ogromu wysiłku fizycznego uczestników.

G. Współpraca z zagranicą

Rok 1957 zaznaczył się poważnym ożywieniem kontaktów i wymiany zagranicznej. Blisko 24 osoby z pracowników Działu I korzystało z różnych form wyjazdów zagranicznych, uczestnicząc w interesujących ich badaniach, przeprowadza-

jąc studia muzealne oraz nawiązując osobiste kontakty naukowe. Samodzielni pracownicy naukowcy przebywający za granicą wygłaszali odczyty. Podkreślić należy, że w stosunku do lat poprzednich znaczna ilość wyjazdów przypadła w udziale młodszym pracownikom naukowym. Zakłady i Pracownie Działu I wizytowało w 1957 r. przeciętnie 20 zagranicznych uczonych z różnych krajów, w tym w poważnej liczbie z krajów zachodnich. Grupa studentów z NRD odbyła podróż naukową po stanowiskach wykopaliskowych Działu I, a aspirant J. Knebel z Berlina uczestniczył przez 2 tygodnie w badaniach terenowych stacji Archeologicznej w Kaliszu. Goście zagraniczni wymieniali doświadczenia badawcze z pracownikami placówek Działu I, uzyskując od nich konsultacje oraz materiały rysunkowe i fotograficzne.

H. Współpraca z instytucjami i zakładami krajowymi i

W 1957 r. bez wyjątku wszystkie terenowe placówki Działu I współpracowały z regionalnymi i okręgowymi muzeami, konserwatorami zabytków, różnorodnymi zakładami specjalistycznymi współpracującymi przy opracowaniach problematyki rolniczej, hodowlanej, produkcji metalurgicznej, warzelnictwa soli, technologii tkactwa, wytwórczości szklarskiej i wielu innych. Gdyby zakres współpracy z roku 1954 przyjąć za punkt wyjścia do obliczeń, to rok 1957 wykazałby 5-krotny wzrost wielostronnej współpracy placówek działu z instytucjami pokrewnymi i specjalistycznymi.

W stosunku do 1954 r. głównie dzięki akcjom popularyzacyjnym uzyskano poważne zainteresowania terenowymi placówkami Działu I ze strony Rad Narodowych różnego stopnia. Wiele Rad Narodowych otacza działające na swoich terenach zakłady, a szczególnie Stacje Archeologiczne troskliwą opieką, że wymienimy tylko Szczecin, Wolin, Kalisz, Płock, Opole. Upowszechniać się zaczyna praktyka dofinansowywania przez niektóre Rady badań wykopaliskowych, jak to miało miejsce w 1957 r. we Wrocławiu. Niektóre Rady występując z inicjatywą naukowej aktywizacji swoich terenów gromadzą środki na prace wykopaliskowe (Gorzów, Płock, Włocławek). Zjawisko to posiada głęboką wymowę, ilustrując popularność badań historii poszczególnych regionów czy ośrodków oraz atrakcyjność archeologii. Ponieważ budżet Działu I nie wzrasta proporcjonalnie do rosnących potrzeb, przeto wszelkie środki gromadzone lokalnie oddają ogromne usługi placówkom Działu I w intensyfikowaniu ich terenowej działalności. Również pomyślnie kształtuje się współpraca Stacji i Ekspedycji Archeologicznych z Oddziałami PTA, PTH, PTTK oraz regionalnymi towarzystwami naukowymi (w Płocku) lub społecznymi komitetami (Kalisz).

Na szczególne podkreślenie zasługuje także przychylność Ministerstwa Obrony Narodowej, które wypożyczając w 1957 r. samochód terenowy umożliwiło uzyskanie pięknych rezultatów w zakresie inwentaryzacji grodzisk na Mazowszu. Dowództwo Garnizonu Kaliskiego pośpieszyło z owocną pomocą Stacji Archeologicznej w Kaliszu. W Biskupinie w porozumieniu z PTTK zorganizowało obóz pletwonurków, którzy prowadzili według wskazówek archeologów szereg obserwacji, wreszcie zacieśniała się współpraca placówek Działu I i Działu III szczególnie na platformie badań procesu kształtowania się ośrodków miejskich (Kalisz, Płock) oraz początków eksploatacji soli (Kraków).

I. Popularyzacja archeologii

Poza publikacjami popularnonaukowymi w różnorodnych czasopismach pracownicy Działu I wygłosili 79 odczytów w ramach imprez oświatowych Polskiego Towarzystwa Archeologicznego, udzielili kilkudziesięciu wywiadów prasowych oraz

zorganizowali szereg audycji w lokalnych radiowęzłach. W akcji oświatowej na czoło wysunęły się Pracownia Archeologii Kujaw oraz ZAP w Warszawie, Wrocławiu i Łodzi. Czynne też były wystawy polowe w lokalach Stacji Archeologicznych, obrazujące problematykę oraz wyniki badań w poszczególnych ośrodkach (Kalisz, Wolin, Gniezno). Za poważne osiągnięcie działalności popularyzacyjnej uznać należy fakt zainteresowania się tematyką archeologiczną wielu, najczęściej niższego stopnia Rad Narodowych, dobre wyniki współpracy z różnorodnymi instytucjami oraz organizacjami, jak i notowane coraz powszechniej zgłaszanie przez ludność licznych przypadkowych odkryć. Fakty te wyraźnie mówią o tym, że bogata problematyka polskiej archeologii spotyka się z żywym zainteresowaniem naszego społeczeństwa. Jest to wskazówka, aby rozwijać i wzbogacać formy działalności oświatowej, a przez nią zacieśniać więź pracowników naukowych w dziedzinie archeologii ze społeczeństwem dla wielkiego celu pogłębiania znajomości i umiłowania bogatej historii naszego Kraju.

Krzysztof Dąbrowski

